

**STRATEGIER FOR DEN ARKÆOLOGISKE
VIRKSOMHED
ARKÆOLOGI SYDFYN 2021-2025**

INDLEDNING

Grundfortælling

Med udgangspunkt i Slots- og Kulturstyrelsens kvalitetskrav til varetagelse af den bygherrebetalte arkæologiske virksomhed gældende fra 1. januar 2021, præsenteres strategierne for det arkæologiske samarbejde i Arkæologi Sydfyn i dette dokument.

Arkæologi Sydfyn er et juridisk bindende samarbejde mellem de statsanerkendte kulturhistoriske institutioner: Langelands Museum, Svendborg Museum, Øhavsmuseet og Østfyns Museer. Øhavsmuseet fungerer som det juridisk ansvarlige museum for samarbejdet.

Arkæologi Sydfyn varetager det antikvariske og arkæologiske arbejde i henhold til Museumsloven i følgende kommuner: Nyborg, Kerteminde, Svendborg, Langeland, Ærø og Faaborg-Midtfyn.

Arkæologi Sydfyn består af fire statsanerkendte museer med meget forskellige baggrunde, hvad angår museernes alder og samlingernes indhold. Derfor spænder de fire institutioner over meget forskellige forskningsområder og traditioner. Det betyder blandt andet, at der indenfor det samlede ansvarsområde er geografiske forskelle på forekomsten af og kendskabet til de forskellige oldtidsperioder og dertil knyttede anlægs- og fundtyper, ligesom der er variationer indenfor publicerings- og formidlingstradition.

Arkæologi Sydfyn vil i varetagelsen af det arkæologiske ansvarsområde naturligt tage udgangspunkt i den museumshistoriske baggrund hvad angår kendskabet til den generelle kulturhistoriske udvikling i området, til de særligt væsentlige fund, og til de forskningstraditioner, der gennem mange år har knyttet sig til de forskellige institutioner. Det gælder både i forbindelse med sagsbehandlingen, men også i arbejdet med at udvide og nuancere vores viden om oldtiden og middelalderen på Fyn. På samme måde bygger forskningsprojekter videre på de eksisterende traditioner og samlinger, samtidig med at der udvikles nye forskningsstrategier med udgangspunkt i nye fund og en bredere landskabsarkæologisk tilgang.

Landskabet er et samlende greb i de grundfortællinger, Arkæologi Sydfyn arbejder med. Her tænkes både på de fysiske og konkrete landskaber over og under vand, men også i abstrakte mentale landskaber i forhold til hvordan man i fortiden og tidlig historisk tid opfattede og inddelte omgivelser, genstande og handlinger i forskellige religiøse eller profane zoner.

Fyn og øerne ligger centralt i de indre danske farvande, og ingen steder er der mere end 20 km til kysten. Den topografiske ramme har været udgangspunkt for befolkningen i området siden yngre stenalder. Med de meget lange kyststrækninger har store dele af ansvarsområdet i det meste af forhistorisk og nyere tid været let tilgængeligt for besejling, og dermed for udveksling af varer, kontakter og kulturelle impulser. Anderledes var situationen i ældre stenalder, før det sydfynske Øhav blev oversvømmet. Farvandet rundt om Fyn og mellem øerne udgør verdens største fossile stenalderlandskab, og er en kilde til udforskning af ældre stenalder, som på verdensplan er helt enestående. Fra yngre stenalder og frem til i dag har nærheden til kysten givet livsbetingelser og forudsætninger, som er relevante for den arkæologiske virksomhed og forskning i hele ansvarsområdet. Den maritime tilknytning og betydning er udpræget i en række af de væsentligste syd- og østfynske arkæologiske lokaliteter som f.eks. Gudme/Lundeborg, Ladbygraven, de middelalderlige købstæder og

områdets mange voldsteder. Men samtidig er det væsentligt at forstå relationen mellem kysten og baglandet bedre.

Med udgangspunkt i de fire samlinger og forskningstraditioner, områdets topografiske egenart og nye kapitel 8 undersøgelse arbejder Arkæologi Sydfyn med følgende grundfortællinger:

Magtens landskab

Med udgangspunkt i nogle af de væsentligste arkæologiske lokaliteter på Sydøstfyn i form af Gudme/Lundeborg, Munkebo Bakke, Haagerup, Havsmarken og middelalderens befæstningsanlæg undersøger Arkæologi Sydfyn hvor og hvordan magten manifesterede sig i landskabet igennem forhistorisk tid og middelalder i takt med ændrede samfundsforhold.

Igennem en stor del af forhistorien og hele middelalderen afspejles ændrede magtstrukturer i det arkæologiske fundbillede og viser tegn på magtspil lokalt, regionalt og nationalt. Det være sig i form af redskaber eller våben, der udstråler overlegenhed, eller et bygningsværk, der er placeret strategisk i forhold til infrastruktur og udefrakommende fjender.

Infrastruktur, monumentale bygningsværker og handel er eksempler på emner under magtens landskab, der binder større områder sammen, og som i en faglig kontekst behandles på tværs af ansvarsområder og tidsperioder.

Ritualernes landskab

Arkæologi Sydfyn fokuserer på hvordan skiftende verdensopfattelse, tro og religion samt de ritualer og fysiske handlinger, der knytter sig til dem, afspejler sig i landskabet og det arkæologiske materiale i tid og rum.

Med fokus på hvordan forskellige fundtyper som grave, offerfund, samlingspladser og kultbygninger indgår i sammenhænge med hinanden og det landskab, de ligger i, vil vi blandt andet arbejde med følgende spørgsmål: Hvordan relaterer dødens boliger sig til de levendes bopladser i landskabet? Hvorledes afspejlede skiftende forestillinger om verdens sammenhæng sig i den måde, man behandlede og begravede sine døde på? Hvordan har man opfattet og inddelt landskabet, var særlige steder specielt velegnede til rituelle handlinger? Hvordan afspejler ritualernes landskab sig på mikroniveau i grave, bygninger, på bopladser og i byrum?

Jagten og jægerens landskaber

Arkæologi Sydfyn undersøger, hvordan jægere gennem tid har interageret med og udnyttet skiftende landskaber og hvordan jagt gennem tiden har skiftet karakter fra en subsistensøkonomisk ressource til at være en aktivitet forbeholdt samfundets elite. Fra tiden med fastlandsklima og tundra frem til de store boreale skove i løbet af jægerstenalderen og frem til at vandet ubønhørligt steg og radikalt ændrede det sydfynske landskab til et øhav i yngre stenalder. En række nye fund af jagtpladser fra maglemosetid har sat nyt fokus på hvordan stenalderjægerne udnyttede og fandt rundt i de omskiftelige landskaber. Et voksende zooarkæologisk materiale fra arkæologiske udgravninger af bopladser fra yngre bronzealder, jernalder og vikingetid er med til at belyse jagten og vildtets rolle som føderessource i de senere forhistoriske perioder. For middelalderens vedkommende, hvor jagten er forbeholdt konge og elite, kombineres skriftlige kilder med kortanalyser og nye udgravningsresultater, når jagtens rolle som en del samfundselitens selvscenesættelse belyses.

Huset og landskabet

Huset har siden bondestenalderen skabt rammen om det levede liv. Det opfylder menneskets mest grundlæggende behov - som et sted hvor vi kan sove, lave mad og opfostre vores børn. Huset er således den mest basale enhed for menneskets fysiske, sociale og mentale liv; og dertil en af de hyppigste ting, der findes arkæologiske spor efter. Husenes konstruktionstræk er sammen med fund af keramik et af arkæologiens fundamentaler i forhold til dateringer.

De spørgsmål der arbejdes med, går tre veje: Den første vinkel ser på husets konstruktion, udvikling og ressourcer knyttet hertil; den anden vinkel ser på bebyggelsernes interne relation og til det landskab, de ligger i; den tredje vinkel undersøger den middelalderlige bebyggelse både i land og by - hvor er der ligheder og hvor er forskellene?

INDSAMLING

Arkæologiske undersøgelser

- I forbindelse med arkæologiske undersøgelser lægges der en plan for indsamling af fund; dette sker i et samarbejde mellem sagsansvarlig og daglig leder.
- I Arkæologi Sydfyns håndbog findes en udførlig instruks omkring hjemtagning af fund fra både oldtid, middelalder og renæssance

Naturvidenskab

- På de arkæologiske udgravninger, og i mindre grad forundersøgelser, tages der jordprøver i det omfang, som modsvares af den enkelte udgravnings strategi. Denne strategi lægges af den sagsansvarlige arkæolog og den daglige leder

Detektorfund

- Arkæologi Sydfyn modtager alle fund som detektorførerne indleverer
- I forbindelse med gennemgangen af fundene udvælges de genstande, som skal indsendes til danefæ-vurdering.
- I udgangspunktet indsamles alle detektorfund, der har kulturhistorisk værdi uanset alder.

Privatsamlinger

- Disse hjemtages ikke som udgangspunkt i samlingerne, men kan dog indtages hvis det skønnes særligt vigtigt. Samlingerne leveres således tilbage efter afsluttet registrering
-

REGISTRERING

Retningslinjer for registrering

Nye journalnumre genereres fra Arkæologi Sydfyns Access database, hvori generelle standardoplysninger til sagen også fremgår såsom matrikelnummer, SB-nummer og journalnummer fra Slots- og Kulturstyrelsen.

- Arkæologiske forundersøgelser får eget sagsnummer
- Arkæologiske udgravninger får eget sagsnummer
- Detektorsager får eget sagsnummer
- Privatsamlinger får eget sagsnummer
- Skovrejsninger får eget sagsnummer
- Feltregistrering sker ifølge Arkæologi Sydfyns håndbog.

I den arkæologiske håndbog er der en klar vejledning vedr. navngivning af anlæg, fotos mm.

Retningslinjer for sikring af analogt og digitalt dokumentationsmateriale

Analogt dokumentationsmateriale, som tegninger, lister lavet i felten og gravebogsnotater har følgende retningslinjer for sikring og opbevaring:

- Tegninger digitaliseres og knyttes til som filer i MUD; opbevares efterfølgende i mapper på samme magasin som fundene
- Lister lavet i felten indtastes i MUD; opbevares efterfølgende i mapper på samme magasin som fundene
- Gravebogsnotater digitaliseres; opbevares efterfølgende i mapper på samme magasin som fundene

Digitalt dokumentationsmateriale, som opmålinger med GPS, sonar samt fotos bliver sammen med det digitaliserede analoge dokumentationsmateriale gemt på Arkæologi Sydfyns fælles server. Denne server består af en cloud løsning med en offsite backup samt en fysisk backup på eksterne harddiske.

Retningslinjer for registrering i systemerne: MUD, FF og SARA

- Alle undersøgelser indføres i MUD
- Beretninger skrives i MUD og følger retningslinjerne fra Slots- og Kulturstyrelsen. I Arkæologi Sydfyns håndbog findes der desuden en oversigt over hvilke informationer, som skal medtages i beretningerne
- Beretninger og bygherrerapporter uploades i FF, når de er færdige. Beretningerne skrives færdige inden for det angivne år medmindre der foreligger en anden skriftlig aftale med Slots- og Kulturstyrelsen
- Arkæologi Sydfyn afventer, at SARA kan håndtere arkæologisk data

BEVARING

I forhold til bevaring anvender Arkæologi Sydfyn de fire museers magasiner, og er dermed en del af de lokale bevarings- og værdiredningsplaner på hhv. Langelands Museum, Svendborg Museum, Øhavsmuseet og Østfyns Museer.

I forhold til konserveringskrævende genstande fundet i forbindelse med arkæologiske udgravninger og detektorarkæologi har Arkæologi Sydfyn et samarbejde med Bevaringscenter Fyn i Rudkøbing.

De arkæologiske fund opbevares på følgende magasiner:

Faaborg-Midtfyn kommune: Banegårdspladsen 2, 5600 Faaborg.

Kerteminde og Nyborg kommuner: Tinghuset, Stendamsgade 9, 5800 Nyborg.

Langeland og Ærø kommuner: Jens Winthersvej 12, 5900 Rudkøbing.

Svendborg kommune: Abildvej 5E, 5700 Svendborg.

Detektorfund opbevares i sikringskabe på alle de fire samarbejdende museer

FORSKNING

I perioden 2021 - 2025 arbejder Arkæologi Sydfyn med forskningsprojekter under de følgende fem hovedtemaer:

Magtens landskab

Med fortællingen om Magtens landskaber undersøger Arkæologi Sydfyn, hvor og hvordan magten manifesterede sig i landskabet igennem forhistorisk tid og middelalder i takt med ændrede samfundsforhold. Hvordan aflæses personlig og institutionel magt og indflydelse i det arkæologiske materiale og hvilken form for magt, er der tale om? Hvilke fysiske spor efterlader magten? Hvordan spiller de materielle udtryk, der blev vægtet i byggeri og militære anlæg sammen med det kuraterede indhold i gravfund eller symbolikken i personlige smykker og våbenudstyr? Hvordan afkoder vi den strukturelle inddeling af landskabet og kontrollen over infrastruktur og handel til lands og vands på baggrund af arkæologiske data?

Centrale pladser: Sydøstfyns særstatus i jernalderen med Gudme-Lundeborg kompleksets store bygninger, lange brugstid, rige offerfund og organiserede handelsplads vidner om sociale forskelle og samfundsmæssige strukturelle ændringer, der kommer til udtryk på en anden måde her, end i de omkringliggende samtidige bopladser og grave. Men både før og under Gudmes storhedstid træder andre områder på Fyn frem, repræsenteret ved rige gravfund (f.eks. Årsløv-graven, Haagerup-graven og Langå-gravene), i offerfund og håndværks- og handelspladser (Haagerup). Arkæologi Sydfyn undersøger forudsætninger, samtidighed og sammenhænge mellem Gudmecentret set i forhold til de arkæologiske fund indenfor ansvarsområdet og på Fyn generelt. Det er et væsentligt spørgsmål, hvad der sker i kølvandet på Gudmes dalende betydning og indflydelse efter år 600. På dette tidspunkt anes konturerne af de ældste kongeslægter og et organiseret system af centralpladser tegner sig på tværs af landet og dermed også en helt ny organisering af magtstrukturer. Det ses for eksempel i halbyggeriet på Munkebo Bakke, med Rosenlund og Ladbygraven, handelspladsen ved Havsmarken og et stigende antal metalrige pladser. Disse fund vidner sammen med blandt andet sejlspærringer og tilflugtsborge om, at magtens udtryk er koblet tæt sammen med infrastruktur og militære anlæg både på land og på vand. Med de mange detektorfund, der dækker perioden fra jernalder til middelalder, har vi fået et helt nyt redskab i forbindelse med kapitel 8 arbejdet men også et godt udgangspunkt for at belyse bebyggelsesspor, social stratigrafi og relationer samt påvise samtidighed de enkelte pladser imellem.

Militær magt: Mennesket har alle dage haft behov for at sikre sig mod angreb og overfald og flere forsvarsanlæg både i form af sejlspærringer og tilflugtsborge vidner om et organiseret forsvar i sen forhistorisk tid. En væsentlig ændring ses dog i middelalderens samspil mellem konge og kirke, der ved overgangen fra vikingetid til middelalder omformede det danske rige efter europæisk forbillede. Den nye samfundsstruktur med kongemagten i centrum påvirkede også det overordnede behov for at sikre riget indadtil og udadtil. Et stort antal borge og voldsteder indenfor ansvarsområdet er synlige fysiske tegn på middelalderens tredeling af magten mellem konge, adel og gejstlighed (F.eks. er Nyborg og Tranekær kongelige borge, Ørkil kirkens borg og Magelund Voldsted i senmiddelalderen et adeligt voldsted). Emnet er dog langt fra velbelyst. Særlige opmærksomhedspunkter er forholdet mellem de store kongelige borge og infrastrukturen samt forholdene i den tidlige middelalder, hvor der muligvis ses et større samspil mellem

konge og kirke (Skt. Albert, Ærø). Normalt regnes "borgenes sidste tid" til tiden o. 1500. I løbet af 1500-tallet afløses de af renæssanceherregårde – et administrativt og beboelsesmæssigt bygningsværk uden forsvarsmæssig karakter. Arkæologiske undersøgelser har vist, at flere ældre voldsteder/borge findes under de nuværende herregårde eller i umiddelbar nærhed heraf (Skovsbo, Scheelenborg m.m.). Noget tyder på, at der her kan spores en særlig regional udformning af voldstederne i form af firkantede anlæg – en tendens der ellers normalt henføres til Skåneegnene. Udviklingen af magtens boliger gennem 400 år er dermed fortsat dårlig belyst.

Projekter 2021-2025: Nyborg Slot, Danehoffets borge og byer, Købstæder og bybefæstninger i middelalder og renæssance, Between Waters, Vraget fra Gudsø Vig, Central Space Urban Place, Munkebo Bakke

Ritualernes landskab

Arkæologi Sydfyn ønsker med temaet om ritualernes landskab at undersøge, hvordan skiftende verdensopfattelse, tro og religion samt de ritualer og fysiske handlinger, der knytter sig til dem, afspejler sig i landskabet og det arkæologiske materiale i tid og rum. I forhistorisk tid udgøres kildegrundlaget primært af grave, offerfund og i sjældnere tilfælde samlingspladser og kultbygninger. Detektorfund bidrager med væsentlige ikonografiske informationer i den sene del af forhistorisk tid og middelalderens kirkelige institutioner i form af kirker og klostre præger fortsat landskab og byrum.

Det stilles en række konkrete spørgsmål til nye udgravninger såvel som til museernes eksisterende samlinger. Med fokus på hvordan de forskellige fundkategorier indgår i sammenhænge med hinanden og med det landskab, de ligger i, vil Arkæologi Sydfyn blandt andet arbejde med følgende spørgsmål: Hvordan relaterer dødens boliger sig til de levendes bopladser i landskabet? Hvorledes afspejlede skiftende forestillinger om verdens sammenhæng sig i den måde, man håndterede og begravede sine døde på? Hvordan har man opfattet og udnyttet/inddelt landskabet - var særlige steder specielt velegnede til rituelle handlinger? Hvordan afspejler ritualernes landskab sig på mikroniveau i bygninger, på bopladser og i byrum?

Områdets mange veldokumenterede neolitiske langhøje og megalitgrave samt en række offerfund fra moser og åer har sammen med nye udgravninger af neolitiske bopladser potentiale til at belyse større regionale sammenhænge i perioden. Undersøgelser af tradition og forandring i bronzealderens religion og brug af et ritualiseret landskab har gode forudsætninger med et stort og varieret fundmateriale. For periodens ældre del har højundersøgelser ved Kallehavegård resulteret i nyt lys på forandringerne i gravskik og introduktionen af ligbrænding. Yngre bronzealder står især stærkt med Sydøstfyns mange og spektakulære offerfund, der kan kobles med nye udgravninger og undersøgelser af periodens samlingspladser og koge grubefelter ved f.eks. Rønninge Søgård og Ålingsro. Der er fokus på i videst muligt omfang at bruge naturvidenskabelige analyser til at nuancere forståelsen af hvilke landskaber og ressourcer, der blev anvendt til rituelle formål. Med et omfattende og forskelligartet katalog af gravfund fra jernalderen med Møllegårdsmarken (Sydskandinaviens største gravplads) som den ene ekstrem og Haagerup graven (Fyns rigeste grav) som den anden ekstrem, slutter nye udgravninger af grave fra hele perioden sig til en lang forskningstradition. Her er der store muligheder for at tilføje flere nuancer. Særligt når det drejer sig om landskabsanalyser og forståelsen af relationerne mellem de forskellige pladser og ikke mindst fremkomsten af egentlige kultbygninger, der må opfattes som en større institutionalisering af

religion og trosudøvelse. For yngre jernalder og vikingetid betyder den enorme tilvækst af detektorfund, at ikonografiske undersøgelser kan uddybe vores forståelse af periodens tro og forestillingsverden. Med middelalderens begyndelse træder en ny repræsentant ind på scenen i form af kirkelige institutioner. Fynske, langelandske og ærøske landsbykirker fortæller fortsat om middelalderens landskab og infrastruktur. Målet er gennem udgravninger, analyser, kortbehandling m.m. at nuancere opfattelsen af det rituelle landskab med relation til infrastruktur og landskabstyper. Andre kirkelige institutioner som klostre er velrepræsenterede inden for Arkæologi Sydfyns ansvarsområde, men med meget store lokale forskelle købstæderne imellem. Der er et stort potentiale for at udbygge og nuancere vores viden om en institutionstype, der i høj grad har præget det rituelle landskab i middelalderen. Målet er komparative analyser fra område til område og by til by.

Projekter 2021-2025: Tro i middelalderens byer, Højene og Kulthuset fra Højensvej, Hellekisten fra Bregnegårdsvej, Old traditions meeting new ideas - gravene fra Kallehavegård, Offerfund og Landskab i yngre bronzealder, Lars Jens' høj, Rønninge Søgård revisited.

Jagten og jægerens landskaber

Temaet om jægerne og de landskaber, de udnyttede og bevægede sig rundt i går tilbage til tiden, hvor de tidligste rensdyrjægere kom til Danmark og helt frem til de middelalderlige jagtvirer på bl.a. småøerne i det Sydfynske Øhav.

Fra de senpalæolitiske jægere findes spor primært som løsfund af særligt de karakteristiske skaftungepile. Dog træder lokaliteten Ommelshoved frem i form af en regulær boplads. Der er også gjort fund af organisk materiale i form af slagvåben af rensdyrtak fra bl.a. Hundstrup Å og ved Øster Hæsing. Disse spor viser, at de tidligste pionerer kom til Fyn i senpalæolitikum.

Det er dog først i starten af mesolitikum, at jægerne konsoliderer sig i området. Fra den tidlige del af Maglemosekulturen ses klare koncentrationer ved Arreskov sø, Ræveholmen og Snarup mose, Sellebjerg samt Flaadet. Sporene efter de tidlige jægere er repræsenteret i to landskabstyper: Det første er de våde mose-/sølandskaber, som er domineret af mindre øer og næs hvorpå bopladserne ligger; det andet er såkaldte højlandspladser, som er beliggende "langt" fra vådområderne og højt i landskabet. Det første landskab er det klassiske landskab for bopladser fra Maglemosekulturen, hertil hører alle ovennævnte lokaliteter undtagen Sellebjerg lokaliteterne. Det er dog ikke kun den landskabelige placering af Sellebjerg lokaliteterne, som springer i øjnene. Der er generelt en forventning om, at disse højlandslokaliteter er små og helst mindre end de klassiske lokaliteter (Flaadet er ca. 12 m²); samt at fundinventaret er meget ensidigt med en dominans af mikrolitter. Sidstnævnte genfindes også på flere af Sellebjerg lokaliteterne, men udgravninger har vist, at minimum to af lokaliteterne Kirkeby Vænge Vest og Kirkeby Hede har haft en udbredelse på ca. ½ hektar. Det store areal er ikke udtryk for et enkelt ophold, men derimod en kontinuerlig række af ophold. Mikrolitter viser en relativ lille variation (lancetter og ligebenet trekant), hvilket understøttes af de mange C14 dateringer på hasselnødder. Dateringen kan derfor begrænses til den tidlige del af Maglemosekulturen. Der har således været gentagne ophold inden for en relativ begrænset periode. Det betyder, at vi kan arbejde med problemstillinger som omhandler *wayfinding*. Wayfinding fokuserer naturligvis på hvordan man finder vej. Men hvordan finder man vej i et landskab, som primært har bestået af skov og mindre lysninger med græssletter og søer?

Markant for Arkæologi Sydfyns ansvarsområde er de submarine pladser fra slutningen af mesolitikum. Der er også submarine pladser fra Maglemosekulturen, men disse ligger på cirka 10 meters dybde og er utroligt svære at lokalisere. Ertebøllekulturens pladser ligger derimod tæt på den nuværende kystlinje og er derfor nærmere at lokalisere. Det er med disse pladser, at vi arkæologisk kan få et indblik i det samlede inventar i en stenalder kontekst. Det er de mange fund af organisk materiale, som giver mulighed at undersøge den samlede spændvidde af redskaber, men også stammebåde, fiskegærder, ruser, lystre og padleårer. Særligt padleårene og deres forskellige ornamentik lukker op for en diskussion omkring stammer og markering af territorier og tilhørsforhold.

Det arkæologiske materiale stammer fra opsamlinger foretaget af amatørarkæologer gennem tiderne, større udgravninger i nyere tid samt marinarkæologiske undersøgelser gennem de sidste 40 år.

Projekter 2021-2025: Sellebjerg

Huset og landskabet

Denne grundfortælling retter fokus på sporene efter bebyggelsen fra bondestenalderen frem til middelalderens bebyggelser både i by og på landet. Spor efter huse er en af de klassiske typologiske metoder til datering af vores lokaliteter sammen med især fund af keramik.

Der arbejdes med tre fokusområder: Den første vinkel undersøger husets konstruktion, udvikling og ressourcer knyttet hertil; den anden vinkel belyser på bebyggelsernes interne relation og deres relation til det landskab, de ligger i; det tredje spor har fokus på den middelalderlige bebyggelse både i land og by - hvor er der ligheder og hvor er forskellene?

Som den mest basale enhed for menneskets fysiske, sociale og mentale liv er selve boligen, huset, ligeledes det mest grundlæggende element i at forstå og analysere fortidens mennesker og deres livsvilkår. Konstruktionen af jernalderens huse spiller en væsentlig rolle for forståelsen af jernalderens bopladser, og indgår som grundlæggende element i typologiske analyser. Gabet mellem de arkæologiske erkendelser ved de mange udgravninger de sidste 20 år og vores forståelse af jernalderhuset som konstruktion, er blevet betænkeligt stort. Det er derfor af stor betydning, at der foretages en genvurdering af selve jernalderhuset, herunder ikke mindst dets rolle i en større social og økonomisk sammenhæng med lokalsamfundet. Centralt står det faktum, at huset udgør en stor investering af ressourcer; det være sig af råstoffer, såvel som arbejdskraft. Ligeledes er det uafviseligt, at det kræver tilstedeværelsen af betydelig viden og specialiserede kompetencer at bygge treskibede langhuse. Det er i spændingsfeltet mellem arkæologiske data og de ressourcemæssige rammer, der kan tilvejebringes ny viden og erkendelse, hvorfor det er her, den primære vinkling på huset skal lægges.

Landskabet definerer ikke alene form og udstrækning, men også hvilke ernærings- og udviklingsmuligheder den givne bebyggelse har til rådighed. Det gælder for moderne bebyggelse, men det gælder i særlig grad for oldtidens bebyggelser. Det nære landskab har været af altafgørende betydning, da langt de fleste ressourcer til basal overlevelse skulle hentes her. Hertil kommer den indvirkning, som det landskab man færdes i, har på ens mentale og religiøse indre landskab. Særligt de kuperede landskaber tættere på kystlinjen viser en byggeskik og tradition, der er markant anderledes end byggeskikken på de flade plateauer på Midtfn.

Den sidste vinkel er på bebyggelserne fra middelalderen, hvor der både er et fokus på byggeskik i hhv. købstæder, landsbyer samt udflytterlandsbyer. Til dette felt knytter sig særligt variationer i genstandsmaterialet mellem by og land, i relation til grænser (f.eks. muligheden for at importere fra tyske områder – eks. Sandhagen Langeland) og ejerforhold. Der ses store forskelle på de forskellige købstæders betydning og formåen over tid (eks. en købstad, der i renæssancen bliver rig på eksport af stude, eller en by der får særlige rettigheder) og spørgsmålet er, hvor langt ud i landskabet middelalderbyernes skiftende styrkeforhold og netværk har effekt og om de overhovedet kan spores.

For byerne og i særdeleshed købstæderne gælder særlige forhold i forbindelse med de ofte meget komplekse stratigrafier, hvor de bevarede kulturlag i høj grad kan være kilde til viden på lige fod med bevarede konstruktioner. Både købstæderne imellem og indenfor den enkelte by ses stor variation i kulturlagenes tykkelse og kompleksitet. Derfor er der ved byarkæologiske undersøgelser et særligt fokus på indledende overvejelser omkring metodik og fremgangsmåde, ligesom der også er fokus på en indledende prioritering i forbindelse med naturvidenskabelige analyser og i forbindelse med hjemtagning af genstandsfund. Undersøgelserne og spørgsmål hertil bør i høj grad ske med udgangspunkt i arkivalsk og kartografisk gennemgang.

Arkæologi Sydfyn arbejder med et kontinuerligt fokus på købstædernes udvikling og strukturer. Dette lader sig sjældent spore ved enkeltstående udgravninger, men spores over tid ved at se de enkelte undersøgelser i et større byhistorisk perspektiv. Fokus er ikke blot på byernes opståen og udvikling i middelalderen, mens også den videre udvikling i efterreformatorsk og nyere tid, hvor de yngre kulturlag ofte er de mest truede.

Projekter 2021-2025: REBUILD, Fiskerup

FORMIDLING

Arkæologi Sydfyns formidlingsstrategi har to primære fokusområder - udgravninger og detektorfund.

I forbindelse med udgravninger er der i udgangspunktet altid en dialog med bygherre omkring formidling af lokaliteten, eksempelvis gennem "åbne udgravninger", materiale til plancher/pjecer, foredrag mm. i lokalsamfundet. Alle udgravningsberetninger er i udgangspunktet tilgængelige via Slots- og Kulturstyrelsens portal: "Fund og Fortidsminder", hvor alle har adgang til det offentliggjorte materiale. Derfor gøres beretninger fra Arkæologi Sydfyn i udgangspunktet offentlige i forbindelse med uploadning til FF.

Desuden publiceres udgravninger og forskningsresultater i danske og udenlandske tidsskrifter eller monografier, ligesom Arkæologi Sydfyns arbejde præsenteres i relevante netværk og på danske og internationale seminarer samt konferencer.

Formidling af detektorfund sker i udgangspunktet i de arkæologiske faglige miljøer. Der er dog også stort fokus på at sikre formidling i lokalområdet via foredrag, avisartikler og TV-indslag, samt i detektormiljøerne primært i form af foredrag og ved brug af sociale medier. De fynske museer udsender flere gange årligt et nyhedsbrev til detektormiljøet på Fyn.

Arkæologi Sydfyn har de senere år været vært for uddannelsesgravninger Aarhus Universitet, samt i forbindelse med en feltskole for internationale studerende i samarbejde med ADBOU. Dertil har Arkæologi Sydfyn også et samarbejde med amatørarkæologerne i Harja omkring udgravningslejligheder i ansvarsområdet.

Digital formidling på de sociale medier sker i 2021 primært på sociale platforme, som er knyttet til de enkelte museer i Arkæologi Sydfyn samarbejdet. Der er en lang tradition for meget aktive museumsforeninger på Fyn og dermed også en stærk lokal forankring og interesse for arkæologiske nyheder i lokalområdet. Derfor har Arkæologi Sydfyn valgt at fortsætte med at benytte eksisterende og populære SOME-platforme med stærk lokal forankring og mange følgere. Blandt andet har den arkæologiske afdeling på Svendborg Museum facebookgruppen "Arkæologien på Svendborg Museum", mens afdelingen på Øhavsmuseet har "AslakR" og Østfyns Museer benytter "Vikingemuseet Ladby".

ADMINISTRATION

Procedurer vedr. sagsarbejde, høringer mm.

- Arkæologi Sydfyn er i løbende dialog med alle kommuner, Region Syd samt statslige organisationer inden for ansvarsområdet omkring sagsarbejde og høringer
- Der er i udgangspunktet en maksimal svartid på 3 uger, og en kortere svarfrist tilstræbes
- Arkæologi Sydfyn modtager indberetninger fra alle kommuner om byggesager, lokalplaner, dispensationsager, jordvarme, høringer, vådområder mm.
- Arkæologi Sydfyn modtager indberetninger fra statslige institutioner og Region Syd i forbindelse med bl.a. råstof og skove
- Alle sager registreres i et Excel ark. I arket er der bl.a. oplysninger om sagstyper, kommune samt korrespondance

Procedurer vedr. arkæologiske undersøgelser

- Arkæologi Sydfyn er i kontakt med alle potentielle bygherrer i forhold til vejledning omkring arkivske kontroller af de givne arealer, samt med vejledning i forhold til potentielle forundersøgelser og udgravninger
- På de fire museer i Arkæologi Sydfyns hjemmesider er der en vejledning til bygherrer i forhold til arkæologi
- Arkæologi Sydfyn anvender standardiserede skabeloner for al korrespondance vedr. arkæologiske undersøgelser. Hertil anvendes de skabeloner for budget/regnskab, som er udsendt fra Slots- og Kulturstyrelsen
- Oplysninger og korrespondance vedr. arkæologiske undersøgelser opbevares i digitale sagsmapper under det tilhørende Arkæologi Sydfyn-sagsnummer
- Ansvar for de fem kommuner er fordelt på fire museumsinspektører, som har kontorplads i hhv. Faaborg, Ladby, Rudkøbing og Svendborg
- Budgetter og faglige argumentationer indsendes til Slots- og Kulturstyrelsen via FF af den ansvarlige museumsinspektør. Disse er altid gennemlæst og kvalitetssikret af en kollega i Arkæologi Sydfyn
- Regnskaber indsendes til Slots- og Kulturstyrelsen af museumsinspektøren fra det juridisk ansvarlige museum (pt. Øhavsmuseet), som har en medarbejdersignatur til NemID

Procedurer vedr. detektorarkæologi

- Arkæologi Sydfyn har et samarbejde med Odense Bys Museer omkring detektorarkæologien på Fyn. Dette samarbejde har desuden en god kontakt til den lokale amatørarkæologiske forening Harja. Arkæologi Sydfyn deltager bl.a. i de fælles indleveringsaftener i Harja-regi.
- Herudover tilstræbes der en god dialog med de amatører, som ikke ønsker at være en del af Harja
- På de fire museer i Arkæologi Sydfyns hjemmesider er der en vejledning vedr. detektorarkæologi inden for Arkæologi Sydfyns ansvarsområde
- Oplysninger og korrespondance vedr. detektorafsøgninger opbevares i digitale sagsmapper under det tilhørende Arkæologi Sydfyn-sagsnummer
- Ansvar for de fem kommuner er fordelt på fire museumsinspektører, som har kontorplads i hhv. Faaborg, Ladby, Rudkøbing og Svendborg
- Detektorsager/danfæ indberettes til hhv. FF og Nationalmuseet af den ansvarlige museumsinspektør